

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת וכל העם רואים את הקולות

שמות כ, טו - יח

פסקאות: מד - מט

[מד]

(כ, טו) וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר

וְאֶת הָהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעֻזוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק:

משמע שפחדו מהקולות והלפידים כי ומסיים שמשה ידבר עמהם שלא ימותו

(כ, טו) כל העם רואים את הקולות וכו' ואת ההר עשן וירא העם

וינעזו ויעמדו מרחוק. הביאור¹, דאמרו (מכילתא יט, ב) דבכל

ועוד) "משה ובני ישראל. משה שקול כנגד כל ישראל, וישראל שקולין כמשה בשעה שאמרו שירה" ע"כ [ולאו דוקא בשירה, כמבואר בכמה מקומות בחז"ל]. וצריך ביאור בזה, דבשלמא משה שקול כנגד כל ישראל, שהיתה מעלתו גדולה כנגד כל ישראל, אבל מה הביאור שכל ישראל שקולים כנגד משה, והרי לא היה ולא יהיה נביא כמשה רבינו ע"ה. אבל הכונה שכלל ישראל יחד, מעלתם גדולה, ושקולים יחד כנגד משה, כי כשישראל יחד, לכל אחד יש מעלה אחרת, ויחד מתאחדים כל מעלות של ישראל, וחשובים כמשה רבינו ע"ה.

ואף על פי זה יתבאר דברי המכילתא לעיל, מדוע היה הכרח שיאהבו זה את זה לקבל את התורה, דכדי שישראל יהיו שקולים כמשה רבינו, בהכרח שיאהבו זה את זה, ואז יתאחדו להיות כאחד, ורק אז יהיו שקולים כמשה רבינו, וכיון שרק משה רבינו ע"ה היה ראוי לקבל את התורה מפי ה' לגודל מעלתו, גם ישראל לא היו ראויים לקבל את התורה מפי ה' אלא כאשר הם אחד, שאוהבים זה את זה. לכן, כאשר חנו בלב אחד, אז אמר ה' שהם ראויים לקבל את התורה.

ועל פי זה נבוא לבאר הענין, דכיון שאהבו זה את זה, היו ראויים לקבל את התורה, אבל כאשר עמדו בהר סיני לקבל את התורה, וראו שההר עשן, היה זה להם סימן - אשר יבואר להלן - שאין לבם טהור לאהוב לגמרי האחד את חברו כנפשו, ולשמוח במעלת חברו, אבל יש בהם קצת קנאה האחד במעלת חברו, אז הרגישו שאינם ראויים לקבל את התורה, שכיון שאינם מאוחדים לגמרי באהבת האחד את חברו, כבר אינם במעלת משה רבינו ע"ה, כי מעלתם כמשה הוא רק כאשר מאוחדים לגמרי ביחד, שכל אחד מישראל פרטי אינו ראוי לקבל התורה כמשה.

ואז הבינו, שזה שה' דיבר עמהם את עשרת הדברות, לא היה מפני שבאמת היו ראויים למעלה זו, אלא שהיה כדי לאמת את האמונה בלבבם וכמו הוראת שעה, ולכן מיד לאחר ששמעו קול ה' בהוראת שעה, ביקשו משה רבינו ע"ה שהוא ידבר עמם, כי אינם ראויים לקבל את התורה כמשה בקביעות.

¹/ [מד] (שמות כ, טו-טז) "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעֻזוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק: וַיֵּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אִתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבֹר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת" ע"כ. משמע, שכיון שראו את הקולות והלפידים וקול השופר ועשן ההר, פחדו, והתרחקו מהמקום רחוק, ולכן אמרו למשה שידבר עמם שלא ימותו.

אבל פשט הענין קשה מאוד: א. לא כתוב בתורה שפחדו מקול ה' שדיבר אליהם, אלא מפורש שפחדו מחמת הקולות והלפידים וכו', דכתיב על שראו את הקולות וכו' "וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעֻזוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֹק", אם כן מדוע אמרו שמשה ידבר עמם, מה בכך שידבר עמם, והרי פחדו מהקולות וכו'. ועוד קשה, דלאחר שביקשו ממשה שידבר עמם, אמרו שאם ה' ידבר עמם ימותו, אם כן מדוע לא כתוב שפחדו מקול ה', והוא פלא עצום. ב. לא מפורש להיכן התרחקו ולהיכן הלכו, ואיך חזרו ודיברו עם משה. כל ענין זה אין לו פירוש בדרך הפשט. [ורש"י מביא את דברי חז"ל שהיו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם. וזה קשה בפשט הכתובים]. ג. מהו הפחד מעשן ההר, בשלמא קולות ולפידים, יש בהם פחד לבני אדם, אבל עשן ההר אין לו ביאור מה פחד הוא. ד. כאן מפורש שביקשו ממשה שידבר עמהם כי ראו את הקולות, ובדברים (ה, כ - כד) מפורש שביקשו ממשה שהוא ידבר מחמת שפחדו שלא יכלו לשמוע קול ה'.

וכדי להבין את כל הענין, יש להציע כמה הקדמות, ולבאר דברי חז"ל בכמה מקומות, ועל פי זה יבואר כל הענין בס"ד. דהנה איתא במכילתא דרשב"י (יתרו, פרק יט פסוק ב) וז"ל "ויחן שם ישראל נגד ההר, להלן ויסעו בני ישראל, ויחנו בני ישראל, נוסעים במחלוקת, וחונים במחלוקת, וכאן הוא אומר ויחן שם, חנייה אחת. ניתן בלבם כדי שיאהבו זה את זה, ויקבלו את התורה" ע"כ. הנה מבואר בלשון המכילתא, שכדי לקבל את התורה היה בהכרח שיאהבו זה את זה. ויש לתת טעם מדוע אהבת האחד לחבירו היה תנאי הכרחי לקבלת התורה.

והביאור בזה, דהנה אמרו חז"ל (מכילתא, בשלח, מסכתא דשירה פרשה א.

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גלין מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

היה.

ועל פי זה מבואר היטב דברי הגמ' בבא בתרא, שהוקשה להם, מדוע יהיה עשן בחופות שיעשה ה', שהרי מחמת האש שהיא אש רוחנית אין עשן, ומתוך הש"ס, דהעשן באמת אינו מחמת האש, אלא אמרו שם "אמר רבי חנינא: שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא".

אלא שדברי חז"ל צריכים ביאור, והרי אמרו חז"ל (בבא בתרא כא, א) "קנאת סופרים תרבה חכמה", וקנאה זו טובה היא, ולכן התירו להושיב מלמד לצד מלמד אחר, ולא חששו לטענת פסקת לחיותי (שם), אם כן מדוע מי שעניו צרות בתלמידי חכמים מתמלאות עשן. אבל הביאור בזה, דאינו מקנא במעלתו קנאה של סופרים, דהיינו שרוצה ללמוד ממעשי חברו, אלא להפך, רוצה שלחברו לא יהיה מעלה זו, כדי שלא יהיה חברו יותר ממנו, ולכן אמרו בלשון "עניו צרות", שרוצה שלא יהיה להם מעלה זו.

ועל פי כל הקדמות הללו, יתבאר היטב מה היה במעמד הר סיני, שכאשר שמעו ישראל שהולכים לשמוע מפי ה' קבלת התורה, כי הם יחד באהבה כמעלת משה רבינו ע"ה, וראו שההר עשן, הבינו שאין העשן מחמת האש והלפידים, כי אש רוחנית אין לה עשן, אלא הבינו שהוא מפני שענייהם צרות זה בזה בחברו, והתבוננו שהם רחוקים, ואינם ראויים לקבל את התורה, ובזה מיושב דקדוק ג' בס"ד.

ועל פי זה יתבאר לנו עוד מאמר חז"ל, דתניא במכילתא (משפטים - מסכתא דנזיקין, פרשה יג) וז"ל "וכן מצינו באבותינו כשעמדו על הר סיני בקשו לגנוב דעת העליונה, שנאמר (שמות כד ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כביכול, ונגנב לב בית דין בידן, שנאמר (דברים ה כו) מי יתן והיה לבבם זה להם, ואם תאמר שאין הכל גלוי וידוע לפניו, תלמוד לומר (תהלים עח, לו) — (לח) ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו, ואף על פי כן והוא רחום יכפר עון" ע"כ. ודברי המכילתא ממש מרפסן איגרי, דהא אמרו בשבת (פח, א) "דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע", ע"כ, ואין אפשר לומר שלבם לא היה עמהם, ולא התכונו למה שאמרו.

ולאור המבואר יתבאר היטב, דכבר נתבאר שלהיות ראויים לקבל התורה היה בהכרח שיאהבו זה את זה כאיש אחד לגמרי, ויאהבו מעלת חברו, לכן כשאמרו נעשה ונשמע, היה מפני שחשבו שהם ראויים לקבל התורה, כי הם באמת אוהבים זה את זה, כדכתיב "ויחן העם כאיש אחד בלב אחד", אבל

ועל פי זה מיושב מדוע לא כתוב שפחדו מקול ה', כי באמת הסיבה העיקרית לפחד מקול ה' היה זה שראו את העשן כמבואר להלן, ואז היה להם סימן שאינם ראויים לקבל התורה, לכן כאשר ראו את העשן אמרו למשה שידבר עמם, ולכן סיימו בדבריהם, שאם ישמעו קול ה' ימותו, כי עיקר המוות הוא מחמת קול ה', אלא שעל ידי ראית העשן ידעו והתבוננו שימותו מחמת קול ה', ומיושב היטב דקדוק א'.

וזה הפירוש "וַיֵּרָא הָעָם וַיַּעֲזְבוּ אֶת מִצְרָיִם", פירוש, ראו בראייה שכלית שאינם ראויים לקבל את התורה, כי יש בהם קצת קנאה האחד במעלת חברו, לפיכך התבוננו שהם עומדים מרחוק, לכן אמרו למשה שידבר עמם, כי אינם ראויים לקבל את התורה, ובזה מיושב דקדוק ב'.

וכדי להבין מדוע עשן ההר היה להם סימן שאינם אוהבים זה לזה, יש להקדים כמה הקדמות. דהנה על הפסוק בישעיהו (ד, ה) "וּבָרָא ה' עַל כָּל מְכוּן הַר צִיּוֹן וְעַל מְקָרָאָהּ עֲנַן יוֹמָם וְעֶשֶׂן יָלֵלָהּ כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חָפָה", דרשו חז"ל (בבא בתרא עה, א) "אמר רבה אמר רבי יוחנן: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר: וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה, מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו" ע"כ. ופירש רשב"ם וז"ל "ענן יומם — אחד. ועשן ב'. ונוגה ג'. אש ד'. להבה ה'. כי על כל כבוד ו' חופה ז' עכ"ל.

עוד איתא שם "עשן בחופה למה, אמר רבי חנינא: שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. ואש בחופה למה, אמר רבי חנינא: מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו". ויש לדקדק בדברי חז"ל, דכיון שצריך אש, שכל אחד נכוה מחופתו של חברו, אם כן בהכרח שיהיה עשן מהאש, ומה מקשה הגמ' עשן בחופה למה.

והביאור בזה, דאיתא ביומא (כא, ב) שבאש המערכה לא היה עשן, והטעם בזה מבואר להלן בסוגיא ביומא שם, דאמרו שיש אש שאוכלת, דהיינו ששורפת דברי אוכל, ואינה שורפת מים, והיא אש הדיוט, אבל אש של שמים, ששורפת גם אוכל וגם מים, כמו שהיה באלהיו, דכתיב ביה (מלכים-א יח, לח) "וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֵלֶה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הָעֶפְרוֹ וְאֶת הַמִּיִּם אֲשֶׁר בְּתֵעָלָה לְחֻקָּה" ע"כ, וכיון שאש רוחנית שורפת גם מים, אין לה עשן, כי עשן בא מחמת שריפה שנאכל באש דברים ועולה מהם עשן, אבל אם היא שורפת מים, אינה אש רגילה ששורפת, אלא היא מכלה את הדבר בדרך רוחנית, ואין שייך אצלה עשן, ולכן שאלו עשן במערכה מי

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

שעה. והנה האש הרוחני אין אצלו שום עשן, כי הוא אוכל ושותה, כדאמרו ביומא סוף פרק קמא (כא, ב) ועשן במערכה מי הוא, יעויין שם. ולכן אמרו בפרק הספינה (בבא בתרא עה, א) ועשן ונוגה אש להבה לילה כו' עשן בחופה למה, שברוחניות ליכא עשן, אמר רבי חנינא שכל מי שענינו צרות בעולם הזה בתלמידי חכמים, שיש בו קנאה על מעלתם, לא קנאת סופרים, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. וכיון שראו את ההר עשן, התבוננו כי לבבם לא טהרה מקנאה ואינם ראוים לראות כבוד אלקי, באור הבהיר, רק יש עשן, וינועו ויעמדו מרחוק, שהתבוננו שהם רחוקים מהשלימות המופלגת להיות כולם בכללות איש אחד פרטי ולקבל הדברות מהשם יתברך, לכן אמרו למשה (שמות כ, טז) דבר אתה עמנו כו' פן כו'. ולכן אמרו במכילתא (יתרו, מסכתא דבחדש, פרשה ט) מגיד שלא היה בהן כוח לקבל יותר מעשר דברות, בינה זה. ודו"ק².

וַיְחִי: קָרַב אֶתָּה וְשָׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֶינוּ וְאֶת תְּדַבֵּר אֱלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ.¹
ולאור המבואר לעיל יתבאר דברי חז"ל היטב, דהמכילתא בא ליישב לשון הכתוב כאן, דפתח וכתב שפחדו מחמת הקולות כו', ומסיים שפחדו מקול ה', ומיישב המכילתא דמחמת הקולות כו', דהיינו שראו שאינם כאיש אחד, לא היה בהן כוח לקבל יותר מעשר דברות, לכן באמת עיקר הפחד שלהם היה מקול ה', אלא שהתבוננו שאין בהם כוח לקבל את הדברות מחמת שראו העשן, ועל זה מביא המכילתא את הפסוקים בדברים, שמפורש שעיקר הפחד היה מקול ה', אלא שכאן מחמת העשן הרגישו שאין להם כוח לקבל יותר מעשר דברות, לכן הקדים הכתוב שראו העשן, ועל זה פחדו ואמרו למשה שידבר עמהם, כי אין להם כוח לקבל יותר מעשר דברות. ומיושב דקדוק ד', בס"ד.

² תמצית דבריו: רק משה היה ראוי לקבל תורה מפי ה', לגודל מעלתו, ואף על פי כן, אם ישראל היו באהבה מוחלטת, לשמוח במעלת חבריו, היו מתאחדים להיות כאחד, ואז מעלתם היתה כמשה רבינו ע"ה, והיו ראויים לקבל את כל התורה מפי ה'. וכיון שראו עשן, שהוא סימן שעניניהם צרות במעלת חבריו, כמבואר בחז"ל, הבינו שאינם ראויים לקבל את התורה מפי ה', לכן ביקשו ממשה רבינו ע"ה שהוא ידבר עמהם. ומה שכתוב שנעו

המסעות כתיב ויסעו, ויחנו, בלשון רבים, שנסעו במחלוקת, עד שבאו לסיני ונעשו הגמוניה אחת שלא היו במחלוקת, אמר, הרי השעה שאתן תורה לבני. אמנם, כי אם לא היה להם מחלוקת, בכל זאת היה בהם ניצוץ קנאה אחד בחבירו, שלא הגיעו עוד לאהוב חבריו כנפשו, ולשמוח במעלת חבריו, ועל זה אמרו במכילתא (משפטים, מסכתא דנזיקין, פרשה יג) אף כשעמדו בסיני, נאמר עליהם (תהלים עח, לו) ויפתוהו בפייהם כו' ולבם לא נכון עמו, שהיה הלב לא מטוהר מקנאה. והנה אמרו (מכילתא מסכתא דשירה, פרשה א. ועוד), כי משה שקול ככל ישראל, אבל כן היו כל ישראל שקולים כמשה. ואם כן, אם היה בלא שום קנאה ושום פירוד לבבות זה מזה, רק כל העדה כולם קשורים בלב ונפש אחד, הלא היו כולם איש אחד, והיו ראויים לקבל כל התורה כמשה, אבל כיון שלא היו קשורים בלבב אחד, אם כן, כל אחד בפרט לא הגיע לשלימות כזה לקבל התורה, ומה שראו ושמעו בדברות, היה כדי לאמת האמונה בלבבם, וכמו הוראת

באמת לא היו נקיים מקנאה מעט זה על זה, כמבואר, וזה כונת המכילתא, שכתוב לבם לא היו בשלמות הזאת, שהרי כך מבואר בכתוב, שהיה עשן, וביקשו ממשה שידבר. ומכל מקום, בגלל שהיו בדרגה גדולה מאוד של אהבת האחד את חבריו, ורצו באמת לקבל את התורה, קשרו לכל אחד שני כתרים, ומיושב כונת המכילתא, בס"ד.

ועל פי זה יתבאר לנו עוד דברי חז"ל במכילתא (יתרו, מסכתא דבחדש פרשה ט) וז"ל "ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה. מגיד שלא היה בהם כח לקבל יותר מעשרת הדברות, שנאמר (דברים ה כב) אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו" ע"כ, והנה דברי חז"ל צריכים ביאור: א. הרי מפורש בפרשת יתרו שאינם יכולים לשמוע קול ה', כדכתיב "ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות", ומה חידשו חז"ל. ב. לכאורה יש סתירה בין החומשים, שכאן כתוב שפחדו מהקולות והלפידים והעשן, שלכן נעו למרחוק, ובדברים מפורש רק ענין פחד מקול ה', דכתיב (דברים ה, כ-כד) "ויהי כְּשֶׁמָעַכֶּם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָקֵר בָּעֵר בָּאֵשׁ וּתְקַרְבוּן אֵלַי כָּל רֹאשִׁי שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם: וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גְּדֻלּוֹ וְאֶת קוֹל שְׁמֵעָנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רֹאשֵׁנוּ כִּי יְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וְחַי: וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכַלְנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשָׁמֹעַ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ: כִּי מִי כָל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּמָנוּ

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

האֱלֹהִים

המחיצות הן מחיצות רוחניות

(כ, יח) ומשה נגש אל הערפל אשר וכו'. מכילתא³ (פרשה ט, ו)

הם מחיצה רוחנית. אלא שעוד צריך ביאור, מדוע כתוב שלושה מחיצות, חושך ענן וערפל, ולא מחיצה אחת בלבד, והוא החומר החוצץ, ומה הן שלוש הבחינות הללו. ונראה, דמחיצות החומר באופן כללי נחלקות לשלושה סוגים: א. רגשות. ב. מוחשי. ג. דמיון.

וזה ביאורו:

רגשות הם מה שהאדם מרגיש את גופו, ורגש זה מונע ממנו לקבל את השכל האלוקי, כמו שכתב הרמב"ם על הנביאים, וז"ל (יסודי התורה ז, ב) "וכלן כשמתנבאים, אבריהן מזדעזעין, וכח הגוף כשל, ועשתנותיהם מתטרפות, ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה". מבואר, שכדי שתשאר הדעה פנויה להבין מה שתראה, צריך שלא ירגיש את גופו.

מוחשות הן הדרך של קבלת הנבואה, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ז, ג) וז"ל "הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה, דרך משל מודיעין לו, ומיד יחקק בלבו פתרון המשל במראה הנבואה, וידע מה הוא, כמו הסולם שראה יעקב אבינו, ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות ושעבודן, וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר נפוח ומקל שקד שראה ירמיה, והמגלה שראה יחזקאל, והאיפה שראה זכריה, וכן שאר הנביאים, מהם אומרים המשל ופתורונו כמו אלו, ויש שהן אומרים הפתרון בלבד, ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון כמקצת דברי יחזקאל וזכריה, וכולן במשל ודרך חידה הם מתנבאים" עכ"ל. הנה מבואר שדרך קבלת הנבואה היא על ידי משל מוחשי, כיון שאין בכח הנשמה שבגוף לחצוץ את החומר להתחבר לגמרי לשכל האלוקי, לפיכך היא מתנבאת על ידי דברים מוחשיים שכבר ראו לפני כן.

ומדמה הוא סיפור משל לדמיון והבנת הנבואה, כמו שפירש הרד"ק על הפסוק (הושע יב, יא) וַיִּבֶן הַנְּבִיאִים אֲדָמָה וז"ל "וביד הנביאים אדמה - כלומר נתתי דמיונות ומשלים ביד הנביאים, כמו המשל שאמר ישעיה (ה, א) כרם היה לידידי, ומה שאמר יחזקאל (טז, ג) מכורותיך ומולדותיך וכל הפרשה" עכ"ל, דהיינו שהנביא מביא סיפור שכולו משל, להבין הנבואה שמקבל, דלפעמים הוא בא במשל מוחשי כסולם סיר כו' ולפעמים כסיפור. והנה אמרו בש"ס (יבמות מט, ב) "תניא: כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה" ע"כ. ומבאר

[מה]

(כ, יח) וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם

למרחוק, הכונה, שכשראו העשן, התבוננו במעלתם, וראו שמחמת שחסר בהם אהבת חבירו, מעלתם רחוקה מלקבל בעצמן את התורה מפי ה', ולכן ביקשו שמשה ישמע ויאמר להם מה שה' דיבר. לכן פתח הכתוב ואמר, שנעו מחמת העשן, ומסיים שביקשו שמשה ישמע לבדו מה', כי ימותו מפחד ה', כי התבוננו שאינם ראויים לשמוע מפי ה'.

[מה]

³ [מה] "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האֱלֹהִים" ע"כ. כאן לא כתוב שהיה חושך וענן. ובפרשת ואתחנן כתוב (דברים ד, יא) "וַיִּתְקַבְּלוּ וַיַּעֲמִדּוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרְפֶּל". וליישב זאת אמרו במכילתא (יתרו, מסכתא דבחודש פרשה ט) וז"ל "ומשה נגש אל הערפל, לפנים משלש מחיצות, חשך ענן וערפל, חשך מבחוץ ענן מבפנים, וערפל לפני ולפנים, שנאמר ומשה נגש אל הערפל" ע"כ. פירוש, הא דכתיב בפרשת יתרו רק ערפל, הוא מפני שהוא היה המחיצה הפנימית לפני ולפנים, וכיון דכתיב שהגיע למחיצה הפנימית בודאי הגיע לפנים משלוש מחיצות של חושך ענן וערפל, זה פשוטם של דברים.

אבל באמת יש לדקדק, הא במקום שהאש בוער עד לב השמים, לא יתכן חושך, אם כן סוף הפסוק וראש הפסוק צריכים ביאור, דכתיב (דברים ד, יא) "וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרְפֶּל". [וכבר הקשה כן החזקוני ונדחק בזה]. ועוד יש לדקדק, דלפני כן בפרשת יתרו (שמות פרק כ, טו) כתוב "וְכָל הָעָם רְאוּ אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֶת הַשֶּׁפָּר וְאֶת הָהָר צִשֵּׁן", ולא מוזכר שהעם ראה חושך ענן וערפל.

ונראה, שחשך ענן וערפל לא היה מוחשי, אבל הוא מחיצות החומר שחוצץ בין החומר לשכל האלוקי, ומשה רבינו ע"ה עבר את כל מחיצות החומר, ונדבק בשכל האלוקי. ובזה מיושב כל הדקדוקים, דבאמת היה אש עד לב השמים, אבל החושך לא היה חושך במציאות, אלא הוא החומר שיש לאדם, החוצץ בינו לשכל האלוקי, ולכן לא כתוב שראו את חושך ענן וערפל, כי

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

(פרשת ויצא) וכמו החיות (יחזקאל א) וכן סיר נפוח (ירמיה א) שזהו ממוחשות, שכבר ראו הדברים האלה במוחשות. וכן מדמה שנאמר (הושע יב, יא) וביד נביאים אדמה; וזהו שלושה הבדלות, ומשה נכנס לפניו משלוש מחיצות, והדברים ארוכים ואין כאן מקומו.⁴

[מו - המשך]

איזה שלמות היה למשה מקבלת התורה

ונקשרה דעתו לצור העולמים, ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים" עכ"ל.

ועל פי זה מבואר, מדוע יש שלוש מחיצות בין החומר לשכל האלוקי, שהם השלוש דברים הנראים לעיל, שרגש הגוף חוצץ, וצריך המחשה, וסיפור, ולקבלת הנבואה. ושלושת דברים הללו לא היה במשה רבינו ע"ה כמבואר ברמב"ם. ועל פי זה יתיישב ויתבאר הכל, שזה פירוש הכתוב "וימַשֶׁה נֶגֶשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים", והערפל היא המחיצה שלפני ולפנים, כדכתיב (דברים ד, יא) "וְהָיָה כִּי יִבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֱדָמָה וְהָיָה עֶרְפֶּל עֵינָיו וְהָיָה עֶרְפֶּל". ומיושב הכל בס"ד

א. ה. ואף על פי שאינני ראוי להכניס עצמי בסודות אלו, מכל מקום, לולא דמיסתיפניא אמינא, דלכן רק משה היה יכול להיות מקבל התורה, כדי שעם ישראל לא יקבל התורה במשלים וחדיות, אלא מסירה ממש, כקבלתה כך נתינתה, והתורה המצויה בידינו נתינתה כך קבלתה, שלא היה צריך משה רבינו ע"ה לא משל ולא סיפור להבין את הנבואה שמקבל, וגופו לא היה חוצץ כלל וכלל].

⁴ תמצית דבריו: מה שכתוב שהיה חושך ענן וערפל, מבואר במכילתא שהם שלוש מחיצות חושך מבחוץ, ענן מבפנים, ערפל לפני ולפנים. וכוונתם על דרך משל, שיש שלוש מחיצות של חומר עד השכלי האלוקי, והמה, המורגשות, המוחשות, המדמה, ומשה זיכך עצמו מעל כל המחיצות הללו, דלא כשאר הנביאים שהיו מתנבאים במשל וחדיה, אבל משה זיכך עצמו וראה את הנבואה באספקלריא המאירה.

[מו - המשך]

לפנים משלוש מחיצות, חושך ענן וערפל, חושך מבחוץ, ענן מבפנים, ערפל לפני ולפנים. על דרך הציור, שיש שלוש מחיצות עד השכלי האלוקי, והמה, המורגשות, המוחשות, המדמה. ונבואת משה היה באספקלריא המאירה (יבמות מט, ב), היינו בלא כח המדמה. וזהו שלוש חלוקים בין הנביאים למשה כמו שכתב (הרמב"ם) בפרק ז מהלכות יסודי התורה (הלכה ו), זה מה שכולן איבריהם מזדעזעין וכח הגוף כשל, והוא הרגשה בכוחות הגוף. (שם הלכה ו) הדברים שמודיעין דרך משל כמו סולם וכו'.

הרמב"ם שכל זה לא היה במשה רבינו, כיון שגופו לא היה חוצץ להבנת הנבואה, שגופו נעשה קודש לפיכך גופו לא היה מזדעזע בקבלת נבואה. וכן לא היה צריך משל או סיפור, כיון שזכה לעבור את כל מחיצות החומר, ולהדבק בשכל האלוקי. ולהבנת הענין הנני מעתיק לשון קדשו של הרמב"ם (יסודי התורה ז, ו) וז"ל "כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים, ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה, ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר (במדבר ז, פט) ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול, כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחדיה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר (במדבר יב, ח) פה אל פה אדבר בו, ונאמר (שמות לג, יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, ונאמר (במדבר יב, ח) ותמונת ה' יביט, כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו (שם) במראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר (שמות לג, יא) כאשר ידבר איש אל רעהו, כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חברו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה, והוא עומד על עומדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפץ, רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה, שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר (במדבר ט, ח) עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובזה הבטיחו האל שנאמר (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו,

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

האיש משה היה גדול קודם מתן תורה שנשתלם וזכה למעלתו,

דורות, שהרי מעט מן המעט אנשים שדבוקים במושכלות. אבל הקב"ה האיר את עיניו במתן תורה, אשר בשמירת התורה, מזדכך הגוף, וכשעושה מעשים גשמיים על פי התורה, מתקדש גופו. וגילה לנו ה' יתברך - שלא כדברי הפילוסופים - אלא שהקב"ה רצה בבריאת העולם, והוא אינו הכרחי [שאף על פי שרצון מורה על חסר, מכל מקום, הבורא יתברך ברא את העולם כדי להטיב לבריותיו, ולא שהיה חסר לו משהו חלילה, אלא שרצה להטיב לבריותיו], וגילה לנו ה' שהוא משגיח על כל הבריאה, והעולם אינו הכרחי, אלא מושגח מאיתו יתברך, וכשם שברצונו הוא בורא עולם, כך ברצונו יכול לגזור על חיים נצחיים לנפש, וגזר הבורא שאם יקיים אדם את התורה, יהיה לו נצחיות לנפשו, ועיקר שלמות הנפש היא כשאדם מתגבר על תאוותיו עבור שמירת התורה, ואין דרך להתקרב לבורא יותר מאשר שבירת התאוות לשמירת התורה ולעבודת ה', ועיקר ההתקרבות לה' היא על ידי שבירת התאוות, כמו שאמרו זכרונם לברכה במדרש שוחר טוב מזמור ב, אדם פושט ידו לקערה ומצא בה איסור, מי נשכו נחש או עקרב עקצו, וכן אדם בא אצל אשתו ואמר לו כושנה אדומה ראיתי, מיד פורש, מי עקצו ומי נשכו, הוי סוגה בשושנים (שיר השירים ז, ג). הרי תאוות האכילה ותאוות המשגל למשחק לאיש הישראלי להתגבר עליהם מחמת רצון השם יתברך ותורתו, הלא זה ההתקרבות היותר נמרץ להשם יתברך, ועבור זה משיגים השלימות האמיתית. הנה נתבאר לנו שיש שתי דרכים שתשאר הנפש לנצח, דרך הפילוסופים לקשר את הנפש לשכל, ודרך שמירת התורה. ולהלן יבואר ההבדל בניהם.

[א. ה' לפי זה יאיר לנו מדוע תיקנו חז"ל לומר בקדיש "בעלמא דברא כרעותיה". שכיון שאנו באים לגדל ולקדש שמו יתברך, מקדימים לומר שברא את העולם ברצונו, ולא כדבריהם שהעולם קדמון והכרחי, אלא ברצונו ברא את העולם להטיב לבריותיו שיכירו מלכותו, ובזה יהיה להם חיי נצח, וזו הקדמה חשובה ביותר לפני שמקדשים שם ה'.

ועכשיו נבאר ההבדל בין נצח הנפש על ידי דרך המושכלות, לבין דרך הנצחיות על ידי התורה. ועל פי זה מיושב מה היתה התועלת של משה רבינו ע"ה בקבלת התורה. דהנה יש הבדל כללי והבדל פרטי. הבדל הכללי הוא שנצחיות הנפש על ידי המושכלות אינה כוללת הרבה בני אדם, אלא מעט מאוד, דכמה הם המסוגלים להיות דבקים במושכלות, לכן דרך זו אינה כוללת אלא מעט מאוד אנשים, מה שאין כן בדרך התורה, דרך זו כוללת גם מי שהוא טרוד בפרנסתו יומם ולילה, כיון שמקפיד לשמור במעשיו

יש להתבונן⁵ מה ואיזו השתלמות היה למשה בקבלת התורה, כי

⁵ [מו - המשך] לאחר שביארנו גודל מעלתו של משה רבינו ע"ה, שזכה שאין החומר חוצץ מפני השכל האלוקי, וכיון שמה רבינו היה שלם בתכלית השלמות עוד לפני קבלת התורה, יש לעיין איזה השתלמות פעלה בו קבלת התורה, ובאיזה דרך פעלה בו קבלת התורה, שהרי גם ללא קבלתה זכה לשלמות, ולא נתנה תורה לישראל אלא לזכות את ישראל. [א. ה. ואין להקשות, אולי באמת התורה לא פעלה עליו אלא על כלל ישראל, שהם ללא התורה לא היו יכולים להגיע לדרגות גדולות אלו. אבל באמת חלילה לומר כן, דאם למשה רבינו ע"ה לא היה מעלה בקבלת התורה, לא היה יכול לקבלה ולא למוסרה לישראל, ועל כורחך שקבלתה הביאה למשה רבינו ע"ה שלימות שלא היה לו לפני כן], אבל משה שזכה לכליל זיכרון החומר והשלמות, מדוע הוצרך לקבלת התורה, ומה זכה לאחר קבלת התורה.

ונראה, דהנה הפילוסופים הגויים אמרו, שבורא עולם לא ברא [עפרא לפומיהו] העולם ברצונו, כיון שהבורא הוא שלם בתכלית השלמות, והעושה דבר מתוך רצון, בא להשלים חסר, וכיון שהבורא אינו חסר כלום, אינו צריך לעולם, אלא שהעולם נברא מציאותו של הבורא בהכרח, כמו שיש צל מן האדם, ואור מן השמש, שאין זה בריאה של צל או אור, אלא הוא ממילא, כך העולם נברא מחמת מציאותו של הבורא בהכרח, ולא שרצה לברוא עולם, אלא מציאותו של הבורא היא העולם, ומאז שיש בורא לעולם, יש עולם, והעולם קדמון ולא נברא, שאין לשלם בתכלית השלמות רצון, שרצון מורה על חסר. ועל פי דרכם אמרו הפילוסופים, שאין האדם יכול להגיע לשלמות אלא על ידי לימוד ומושכלות, עד שיגיע לשכל האלוקי, ושלמות זאת אינה בגזירת הבורא, שלדבריהם אינו משגיח, אלא היא הכרחית, שכיון שיש לאדם נפש, והנפש נצחית, אם ידבק האדם במושכלות, והשכל שיש לו בבריאתו, הוא חומר יולי, כלומר חומר גלם, של שכל, ויקנה השכל הנקנה, ויזכה לשכל הנאצל והאלוקי, וכיון שהוא דבק אל המושכלות, ידבק אל השכל הפועל, הוא בורא עולם, ויהיה קשור אליו ויזכה בזה לנצחיות נפשו.

והנה לפי דבריהם שכר ועונש אינו בגזרת הבורא, אלא הוא הכרחי למי שדבק את שכלו לנצחיות, דכיון שיש לכל אדם גוף ונפש, והנפש היא נצחית, לפיכך הדבק בשכל, נפשו קשורה לשכל, ונשאת נצחית, לכן השכר הוא אינו שכר מכוון אלא שכר הכרחי לפי מציאות נפשו שקשורה בנצח. והנה לפי שיטתם, לגוף אין כל אפשרות להזדכך, כי הוא במציאות חומר, ולפי שיטתם לא יזכה להשאר נפשו לנצח, רק אחד מאלפי אלפים בכמה

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

כתיב בה - לא תשא (שם, ז), משא ומתן יש ביניכם. שוב מה כתיב בה - כבד את אביך ואת אמך (כ, יב), אב ואם יש לכם. שוב מה כתיב בה, לא תרצח לא תנאף לא תגנב (שם, יג), קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר (תהילים ח, י) ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו', ואילו תנה הודך על השמים - לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר (תהילים סח, יט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר ויתן את הקטרת ויכפר על העם (במדבר יז, יב) ואומר ויעמד בין המתים (שם, יג) ובין החיים וגו', אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע"ע כ.

והנה דברי חז"ל נפלאים מאוד: א. מהו לשון מה לילוד אשה בינינו, והרי שאלתם היתה מדוע משה בא למרום, והיה להם לשאול פשוט, מדוע משה בא למרום. ב. הרי התורה היתה כבר אלפי שנים בשמים אצל המלאכים, שאין בהם לא גנבה ולא רציחה וניאוף, כי התורה היא מושכל אלוקי, ומה בכך שאין במציאות את הדברים הללו, אם כן מה תשובה היא זו שהשיב משה רבינו ע"ה למלאכי השרת. ועוד שלא היה מענה בפיהם.

ולפי המבואר אתי שפיר, דבאמת מי שרוצה להדבק במושכלות אינו צריך דוקא למצוות התורה וחוקותיה, כי הנפש יכולה להדבק במושכלות, וכדרכם של הפילוסופים, אבל עיקר שהבורא יתברך רצה בתורה, הוא שעל ידה יתקדש גם החומר דהיינו הגוף, ולא רק הנפש. ודוקא במעשים הגשמיים שאדם נוהג בהם על פי תורה ומוסר נפשו על קיום התורה, אז הוא מקדש ומזכך החומר. ועל פי זה יבואר היטב, דהמלאכים הבינו שהתורה היא מושכל, ועל ידה דבקים בנצח, לפיכך שאלו מה לילוד אשה, כלומר, מה לחומר בינינו, הוא אינו ראוי למושכלות הללו, ועל זה השיב להם משה דדוקא מפני החומר, צריכה התורה להנתן דוקא לבני אדם ולא למלאכים, כדי שיקדשו החומר שלהם על ידי שמירת התורה, שאין שום דרך לקדש החומר אלא על ידי התורה.

ועל פי זה יתבאר עוד ענין, דהנה משה רבינו ע"ה זכה בקבלת התורה לקרני הוד, כדכתיב (שמות לד, לה) "וַיֵּרָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת הַמַּסָּה עַל פָּנָיו עַד בָּאוּ לְדֶבֶר אֶתוֹ", ואיתא בספרי זוטא (במדבר כז, כ) וז"ל "ונתת מהודך עליו (שם), מן ההוד שניתן עליך מהר סיני, שנאמר וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה (שמות לד, לה), מלמד שקרנים היו יוצאות מפני משה כקרנים שיוצאות מגלגל חמה, שנאמר ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו (חבקוק ג ד) "עכ"ל. ויש

הגשמיים את התורה, הרי שעל ידי מסירות נפשו לתורה במעשיו הגשמיים, הוא מזכך את נפשו, וכמו שה' נראה לכל בית ישראל (שמות יט, כ), אפילו לאלו הטרודים בפרנסתם, כך זוכה מי שמוסר נפשו לה' להדבק בנצח, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה ע, ח) שבשמחת בית השואבה זכו כולם לרוח הקודש, אפילו אלו הטרודים בפרנסתם, זה ההבדל הכללי, שדרך ה' כוללת את כולם, ולא רק את מי שדבק במושכלות. ועוד הבדל הוא הבדל פרטי, דהיינו מה שיכול להזדכך, דאם דבק במושכלות, על ידן הוא זוכה רק לנצחיות הנפש, אבל הגוף נשאר חומר עכור, ואינו זוכה להתקדש, אבל בדרך התורה זוכה גם הגוף להתקדש. ועל פי זה מבואר מה היתה המעלה של משה בקבלת התורה, שזיכוך הגוף בעצמו לא היה למשה רק לאחר קבלת התורה, שגזרה חכמתו יתברך שמי שיעסוק בגוף במצוות התורה יזדכך גופו.

ועל פי זה מובן מדוע כשנגלה ה' למשה בסנה (שמות ג, ה), אמר ה' למשה של נעלך כו' כי המקום קודש, ועל הר סיני לא נאמר לו להוריד הנעלים. דשל נעלך אינו כפשוטו, אלא כונה פנימית להפשיט החומריות מעליו, כי המקום קדוש ואין לחומר מקום באדמת קודש, אבל לאחר קבלת התורה, נזדכך גופו של משה על ידי מצוות התורה, ונעשה רוחני ולא היה צריך להפשיט החומר מעליו.

ועל פי זה מבואר דברי חז"ל המופלאים. דז"ל (שבת פח, ב) "אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו. אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם. מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו (תהילים ח, ה), ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים (שם, ב) - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה - אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם - אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה, שנאמר (איוב כו, ט) מאחז פני כסא פרשו עליו ענני. ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ, ב). אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם. שוב מה כתיב בה - לא יהיה לך אלהים אחרים (שם), בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה. שוב מה כתיב בה - זכור את יום השבת לקדשו (שם ח), כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים שבות. שוב מה

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

מזמור ד, אדם פושט ידו לקערה ומצא בה איסור, מי נשכו נחש או עקרב עקצו, וכן אדם בא אצל אשתו ואמרה לו כשושנה אדומה ראיתי, מיד פורש, מי עקצו ומי נשכו, הוי סוגה בשושנים (שיר השירים ז, ג). הרי תאות האכילה ותאות המשגל למשחק לאיש הישראל להתגבר עליהם מחמת רצון השם יתברך ותורתו, הלא זה ההתקרבות היותר נמרץ להשם יתברך, ועבור זה משיגים השלימות האמיתי. ונמצא, בין דרך זה, לדרך ההתעצמות במושכלות, יש הבדל פרטי והבדל כללי. הבדל כללי, כי על ידי ההנהגה בעולם המפעל בדרכי ה' יוכל כל אדם לזכות לתכלית השלימות, אף מי שמוטרד בפרנסה ולבבו אינו דבק שאל המושכלות, וכמו שה' נראה אל כל בית ישראל (שמות יט כ), וכמו בית השואבה שמשם היו שואבין רוח הקודש (בראשית רבה ע, ח) על ידי שמחה של מצוה, אבל על ידי מושכלות, מי יעלה בהר ה'. הבדל פרטי, כי הדבק במושכלות והמתבודד, אשר נפשו מופשטה מחומרי העולם על ידי מושכלות, לא יזכה רק הנפש למעלת הניצחיות, ועל ידי ההנהגה על פי דרכי התורה, הלא גם החומר יזכה להיות אור מזהיר, ואוהביו יאירו כשמש בגבורתו, ויהיה נצחיי קיים. ולכן משה טרם קבלת התורה, כתיב (שמות ג, ה) של נעליך מעל רגליך, וזה התפשטות חומרו וכוחות גופו, כי מה לחומר במקום אדמת קודש, לא כן אחרי קבלת התורה עלה בהר סיני עם חומריותו. וזהו מה לילוד אשה, הוא החומר, בינינו [שבת פח, ב], וזה שהשיב להם (שם פט, א) כלום משא ומתן יש ביניכם כו' לא תרצח לא תנאף, קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם כו' פירוש, כל אלה המה ענינים שהם מצוות מעשיות, לכן הם המעדינים, הם המזככים את החומר להופיע עליו אור אלקי. ולכן זכה לקרני הוד (שמות לד, לה) כקרני השמש (ספרי

ובאיזה דרך פעלה בו קבלת התורה. והענין כי דרך הפילוסופים, אשר השלימות אל האדם הוא במחויב ובהכרח, וזה, כשיתעצם נפשו במושכלות, ומשכל היולי ישיג הנקנה, ויזכה לשכל הנאצל והאלקי, ומצד שנפשו דבוקה למושכלות, יתדבק אל שכל הפועל, ויהיה קשור מעדנות אליו תמיד, ובזה יקנה הנצחיות בנפשו. ולפי זה, לא יגיעו להשלימות רק אחד בכמה דורות, וכן לפי זה למה להם חיים, הלא החומר חוצץ בין המושכלות להנפש. ובאמת זה לפי דעתם אשר העולם קדמון כקדמותו, והוא בא בחיוב מן השם יתברך לא ברצון, כי בעל הרצון ירצה בדבר שישלימהו בהמצאו, והבורא אינו חסר דבר שצריך השלמה חלילה, וכיון שאין להשם יתברך שום מכוון, רק המציאות, הוא כצל מן האדם וכאור מן השמש, אם כן לא שייך שכר מכוון, ונצחיות מכוון, אם לא בחיוב והכרח באמצעות המושכלות. לא כן האיר השם יתברך עינינו בתורתו, והרבה מופתים בשמים ובארץ להראות כי הטבע והמציאות הוא כחומר ביד היוצר לכל אשר יחפוץ יטנה, וכשם שבידו לשנותה כך בידו לכלותה ולבלותה, ונגולו השמים כספר לפניו, ולהפכה לאין המוחלט כמו שהיה, רק כל מה שעשה היה להראות לישראל כי הוא שליט בטבע, והמציאות, ברא וחדש במכוון לפניו, לתכלית ההטבה לנבראים, אם כן אם יהפכנה לאין והעדר, את מי יראה כי הוא שליט. וכיון שהעולם ברא ברצון, הרי יכולת ביד השם יתברך לגזור נצחיות לנפש ברצון, ושכר רוחני והשגה אלקית ברצון, ובמה, כאשר יעשו כל חוקי העולם והויותיו על פי חוקי תורתו הקדושה, ככה ינהגו בעולם המעשה, אז כאשר יגבירו בחירתם על חוקי הטבע מסיבת רצון השם יתברך, אז יבוא להם השלימות האמיתי, וזה עיקר התכליתי, כמו שאמרו זכרונם לברכה במדרש שוחר טוב

כח משה נטל התורה, בכח שעל ידיה החומר יוכל להתעלות, וזה פירוש הכתוב, "לקחת מתנות" בכח "באדם", שעל ידה יתעלה האדם, החומר. ומה שכתב "כי נתעלה", הכונה שעל ידה יתעלה האדם, הוא החומר.

עוד יתבאר, מדוע רק במשה לא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו). כיון שרק משה הגיע לדרגה הגבוהה ביותר בין הנבראים, שאי אפשר היה לקבור את משה, שגופו נעשה עצם רוחני, ואינו תופס מקום. וכל זה זכה משה בקבלת התורה, שהתורה היא הדרך המיוחדת שנתן ה' לעם ישראל, להתעלות ידי שמירת מצוותיה לנצח, ושאף הגוף העכור יתעלה על ידה.

לבאר מדוע רק לאחר מתן תורה זכה לזה, ומהו קרן אור פניו, אלא לפי המבואר בקבלת התורה נזדכך גופו והיה דק ספירי רוחני, לפיכך קרן אור פניו כשמש לאחר מתן תורה.

עוד יתבאר על פי זה, מה שאמרו בשבת (שם) ומובא לעיל, שדרשו על הפסוק (תהלים סח, יט) "עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם", שהוא על קבלת התורה, עלית – משה – למרום, שבית שבי – היא התורה הקדושה, שהיתה ביד המלאכים, כביכול בשבי. אבל מה הפירוש "לקחת מתנות", ומהו לשון "באדם". ולהנ"ל אתי שפיר, דרוד המלך מפרש באיזה

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

אין ממשא לקבור מאומה, כי גופו אינו תופס שום מקום, כי הוא עצם רוחני. בינה זה⁶.

[מז - המשך]

זיכרון החומר הוא התכלית

והנה⁷ מצד המושכלות, הלא הקדימה לשמים על הארץ, כי המה

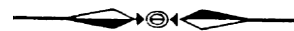
מזכך החומר ומונע מעצמו מלאכה לכבוד ה' יתברך, לכן כתיב ויכלו שהגיע תכלית הבריאה. לכן אמרו (שבת קט, ב) שהאומר ויכלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, כיון שאמרו בברכות (לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אם כן האדם הירא ה', זה אינו מה', אלא עושה מעצמו, והוא כשותף במעשה בראשית, כיון שתכלית הבריאה היא שהאדם יעבוד את ה', וזה לא בידי שמים, אם כן האדם העובד את ה' ומזכך החומר הוא בעצמו גומר הבריאה ונעשה שותף להקב"ה, לכן האומר ויכלו, דהיינו שמקיים בנפשו שמירת שבת תכלית הבריאה הוא שותף למעשה בראשית, כי תכלית הבריאה היא זיכרון החומר, כגון על ידי שמירת שבת, וזיכרון החומר אינו בידי שמים אלא תלוי באדם, וכששומר השבת הוא שותף לתכלית הבריאה.

ועל פי זה מיושב עוד מאמר חז"ל, דהנה אמרו בשבת (קט, ב) וז"ל: "אמר רבי אלעזר: מניין שהדיבור כמעשה - שנאמר בדבר ה' שמים נעשו" ע"כ. וצריך ביאור מה נתכון בזה, והרי דבר פשוט שאצל הכורא יתברך אין מעשה ואין דיבור, והכל אחד. ונראה, דכונת חז"ל שזה שאומר שה' ברא וחדש את העולם שלא כדעת הפילוסופים הנ"ל, והיינו שברא את העולם ברצונו כדי להטיב לבריותיו שישמרו מצוותיו, ושומר מצוותיו, בזה הוא נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כנ"ל. וזה הכונה, מניין שהדיבור שמדבר, ואומר שה' ברא העולם, ולא נעשה בהכרח, הוא כמעשה שנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר בדבר ה', פירוש שמדבר שה' עשה העולם, שמים נעשו, הוא שותף שה' ברא העולם.

ועל פי זה מבואר עוד דבר. דהנה אמרו חז"ל (בראשית רבה, בראשית, יב, ט) על הפסוק (שם, ד) "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם", אמר רבי יהושע בן קרח בהבראם, באברהם בזכותו של אברהם. ע"כ. וצריך טעם, מה קשה לחז"ל מהו לשון בהבראם. ונראה דהלשון משמע שחלילה מעצמו נעשה העולם. ומישיבים, שהכונה היא לרמוז על אברהם אבינו, שבזכות נסיונותיו ובחירתו בטוב, היה תכלית בריאת שמים וארץ, ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, לכן כביכול הבריאה נעשה על ידי אברהם גם כן, והוא לשון בהבראם, על ידי אברהם, שגם כן נעשה שותף להקב"ה. [א.

זוטא במדבר כז, כ), כי גם גופו היה דק ספירי רוחני. וזה עלית למרום שבית שבי (תהלים סח, יט) שדרשו על משה שעלה לקבל תורתנו הקדושה (שבת, שם). והוא לקחת מתנות באדם (תהלים, שם), באדם הוא החומר לקח מתנות, כי נתעלה למעלת הרוחנים. וזה שלא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו) כי באמת

⁶ תמצית דבריו: לפני קבלת התורה, לא היה האדם יכול לזכות לנצחיות נפשו, רק על ידי דבקות במושכלות, אבל לאחר מתן תורה, כשישמור התורה, ויזכך החומר בשמירתה, יזכה לנצחיות נפשו אפילו אינו דבק במושכלות, והוא עמל לפרנסתו יומם ולילה. ועוד, שהדבק במושכלות אין גופו נעשה מזוכך, ורק נפשו בלבד, אבל על ידי זיכרון החומר בשמירת התורה גם גופו נעשה מזוכך. וזה סוד מתן תורה.

[מז - המשך]

⁷ [מז - המשך] על פי זה מבואר עוד, דהנה השמים וכל צבאם עובדים לה' בשכלות נפלאה, והם לכאורה קודמים לארץ, ולעבודת בני אדם הגשמיים, אם כן יש לדקדק מדוע אמרו חז"ל (בראשית רבה וישלח עח, א) שהאדם הוא תכלית הבריאה, ודרשו על הפסוק (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך, וז"ל: "ר' מאיר אומר, מי גדול השומר או הנשמר, מן מה דכתיב (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך, הוי הנשמר גדול מן השומר" ע"כ. שהאדם הנשמר על ידי המלאכים גדול מהם. וצריך טעם בזה, הרי הם מושכלים רוחנים. ועוד דרשו [הגהה מהרב שמואל זליג רוחמקין: אולי הוא בראשית רבה כז, א. אמנם בלשון רבינו נראה שהוא ביאור שלו בפסוק על דרך המדרש לגבי "הבראם" בזכות אברהם] על הפסוק (תהלים לג, ו) "בְּיָדָם ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרִיּוֹתָיו פִּי כָּל צָבָאָם" שלשון נעשו משמע לא במכוון, דלא כתיב עשה, והיינו שהשמים אינם תכלית הבריאה, לכן כביכול לא נעשו במכוון אלא ממילא נעשו, כי תכלית הבריאה היא האדם, וצריך טעם מדוע. אבל לפי המבואר הנה האדם שמכוון במעשיו לבורא יתברך הוא מזכך החומר, והוא תכלית הבריאה, לכן הוא גדול מהמלאכים, והוא תכלית הבריאה.

ועל פי זה מבואר מדוע בשבת כתוב (בראשית ב, א) ויכלו השמים, מהו לשון ויכלו, אלא בא לרמוז, ששמירת השבת היא תכלית הבריאה, שאדם

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

פרשה יב, ט) שעל ידי אברהם שנוסה בנסיונות כמה ובחר בטוב, בזה היה תכלית התולדות משמים וארץ, ויתר הדברים יבואר במקום אחר.⁸

[מח - המשך]

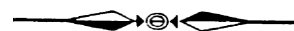
על ידי מתן תורה אפשר לזכך את החומר אפילו אינו דבוק במושכלות

וזה שבעצרת⁹ הכל מודים דבעינן לכם (פסחים סח, ב), דזהו תכלית מן התורה, שכולם יזכו ויזככו החומר וכוחותיו על פי התורה אשר תיישר כל צעד בעולם המעשה. וזה השכר על הנפש החומרית שיזכה למעלות רוחניות רמות, סדרו רבותינו צרכי סעודה, בשר שור הבר (פרקי רבי אליעזר) ואוזות שמינות, ולויתן (בבא בתרא עה, א) ויין המשומר בענביו (ברכות לד, ב), שזהו מורה הכל על השגות רוחניות מגיעות לנפש החומרית, באשר יהיה דק ונעלה מאוד, וישיג גם בעונג אלקית לעתיד, ה' יזכנו לזה. [מכאן לא ביארת] ולכן אמרו במנחות (מו, ב), מאי שנא שני כבשים דמקדשי לחם, ומאי שנא ז' כבשים דלא מקדשי כו' אלא כאיל נזיר, מה איל נזיר כו' שלמים הוא דמקדשי הכי נמי [עיינן מנחות מו, ב]. ופירוש, כי עולה לשם, וחטאת מכפר, לא מקדש לחם רק שלמים, שלכן נקראו שלמים ששלום לעולם, כי המושכלות האמיתיים בהתבודדם אינם מקדשים את החומר,

מושכלים אמיתיים, רוחניים, קדושים, לא כן הארץ. אבל מצד דרך ההתגברות על חוקי הטבע עבור רצון השם יתברך ובחירה בטוב המוחלט, בזה הקדימה לארץ. כי המלאכים המה משיגים ומוכרחים מצד השגתם לבחור בטוב. והנה תכלית כל הנמצאים לדעת רבותינו זכרונם לברכה הוא האדם, כמו שדרשו (בראשית רבה וישלח עח, א) על קרא דמלאכיו יצוה לשמרך (תהלים צא, יא) מי גדול, השומר או הנשמר. ולכן בקרא בדבר ה' שמים נעשו (תהלים לג, ו) מורה שנעשו בלא מכוון, שהיה לו לומר עשה, לכן אמרו כי תכלית השמים הוא, כשהאדם מכיר את בוראו, ומיחד הכל לשם יתברך, אז הוא תכלית הבריאה. וזה בשמירת שבת ואומר ויכולו (בראשית ב, א), והכל תלוי בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג, ב), שהבחירה חופשית, ולכן הוי כנעשה בלא מכוון מהבורא כביכול, וזה שאמרו (שבת קיט, ב) נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, כיון שהוא גומר התכלית. אמר ר' אלעזר, מניין שהדיבור כמעשה שנאמר בדבר ה' שמים נעשו (שבת קיט, ב), היינו שבדברו שהשם יתברך ברא ויחדש, בזה נעשה שמים. וכן קרא דאלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד), הלא מורה כאילו נבראו חלילה שלא במכוון, שהוא לשון נפעל מעצמו, לכן דרשו באברהם (בראשית רבה

ה. ואין זה סותר למה שכתב שלפני מתן תורה לא היה העבודה רק במושכלות, כי אברהם אבינו קיים כל התורה כולה (יומא כח, ב)).

⁸ תמצית דבריו: כיון שתכלית הבריאה היא שהאדם יעבוד את ה', וזה לא בידי שמים, אם כן האדם העובד את ה' ומזכך החומר הוא בעצמו גומר הבריאה ונעשה שותף להקב"ה, לכן האומר ויכולו, דהיינו שמקיים בנפשו שמירת שבת תכלית הבריאה הוא שותף למעשה בראשית, כי תכלית הבריאה היא זיכוך החומר, כגון על ידי שמירת שבת, וזיכוך החומר אינו בידי שמים אלא תלוי באדם, וכששומר השבת הוא שותף לתכלית הבריאה.

[מח - המשך]

⁹ [מח - המשך] על פי זה מיושב דבר פלא. דהנה אמרו בפסחים (סח, ב) וז"ל: "תניא, רבי אליעזר אומר: אין לו לאדם ביום טוב אלא אוכל

ושותה או יושב ושונה. רבי יהושע אומר: חלקהו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. כו' אמר רבי אלעזר: הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מאי טעמא - יום שניתנה בו תורה הוא" ע"כ. והנה התורה היא מושכלות, אם כן היה ראוי לומר שבעצרת בעינן לה', ומדוע הכל מודים שצריך לעשות ענינים גשמיים של לכם. ולהנ"ל יתבאר היטב, כיון שעיקר נתינת התורה היא לזכך החומר בדברים גשמיים, לפיכך הכל מודים שבעצרת צריך לעשות דברים גשמיים, לכם, כיון שהוא עיקר נתינת התורה. ועל פי זה מבואר מה שאמרו חז"ל שלעתיד לבוא יהיה לצדיקים סעודה של בשר שור הבר ואוזות שמינות, ולויתן (בבא בתרא עה, א) ויין המשומר בענביו (ברכות לד, ב). והנה לכאורה הוא תמוה, דהרי פשוט שאין כונתם לדברים הגשמיים אלא הרוחניים, אבל מדוע אמרו זאת במשל גשמי כל כך. ונראה, דכיון שאפילו הנפש הבהמית תזכה לשכר על ידי מסירות נפש לשמירת התורה, למרות החומר העכור, לכן המשילו חז"ל העונג הרוחני בדברים גשמיים, לרמז זאת, שאפילו הנפש החומרית תזכה לנצח על ידי שמירת התורה.

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

[מט - המשך]

מדוע שרתה שכינה במשכן דוקא על ידי אהרן הכהן ולא על ידי משה רבינו ע"ה.

ומהות ההבדל בין הלל לשמאי

וזה¹¹ שאמרו זכרונם לברכה (שבת פח, א) ארץ יראה ושקטה (תהילים עו, ט), בתחילה יראה שמא לא יקבלו התורה, ונמצא

על ידי מצוות מעשיות, ועל ידיהן יתעלה החומר לאין שיעור וחקר הרבה יותר מאשר משכילים רוחניים, אבל אם לא יקבלו את התורה אז חלילה יהיה תכלית השלמות על משכילים רוחניים בלבד, ולכן לבסוף שקטה, שכיון שקבלו את התורה יזכו על ידי התורה לכבוד ה' ולהשראת השכינה ביותר על ידי מצוות מעשיות.

כיון שבאמת השראת השכינה ולהוסיף קדושה ושלמות בישראל בבחינת וצדיק יסוד העולם, אינה על ידי אדם קדוש פרוש ומובדל מהעם, "רק הצדיק אשר הוא עושה שלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו, מורם ומלמדם, בזה כח להוסיף על כח ההארה מן האלוהית".

ועל פי זה יתבאר לנו דבר נפלא. דהנה איתא בספרא (שמיני - מכילתא דמילואים, יד) וז"ל "שכל מעשה שבעת ימי המילואים היה משה משמש ולא שרת שכינה על ידו, עד שבא אהרן ושימש בבגדי כהונה גדולה, ושרתה שכינה על ידיו, שנאמר (ויקרא ט, ד) כי היום ה' נראה אליכם". ע"כ. ויש לתמוה, מדוע לא שרתה שכינה על ידי משה רבינו ע"ה, שהיה מקבל התורה ומסורה, והיה איש אלוהים, ודוקא על ידי אהרן שרתה שכינה. עוד צריך ביאור, מדוע דקדקו חז"ל לומר שדוקא על ידי בגדי כהונה שרתה שכינה.

ועל פי הנראה לעיל יתבאר היטב, דהשראת השכינה בארץ היא בדוקא על ידי מי שעושה שלום בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, ואינו זה קדוש המובדל ומופרש מכל, לכן לא שרתה שכינה במשכן על ידי משה רבינו ע"ה שהיה קדוש מובדל ומופרש מכל העם, אלא בדוקא אלא ידי אהרן הכהן. ומטעם זה, המן שירד בזכות משה רבינו (תענית ט, א), כתוב בו (שמות טז, טו) "וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מֶן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא", ולכאורה צריך ביאור, מדוע לא ראו שהוא אוכל מן השמים. אבל הכונה שלא השיגו אותו, כי היה למעלה מהשגתם, שכיון שירד בזכות משה שהיה איש אלוהים ולא בהשגת איש, גם המן שירד בזכותו לא היה בהשגת איש, ולכן המן לא נתן טעם שוה לכולם, שהרשעים אמרו עליו (במדבר כא, ה) "וַנִּפְשְׁנוּ קָצָה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל", כמבואר באריכות ביומא (עח, א) הנפלאות

רק ההנהגה במעשים ובענינים החומריים על פי התורה, הם המקדשים החומר וכוחותיו וכל התנהגות העולם, ולכן רק שלמים בכוחם לקדש את הלחם, ומה שכהנים אוכלים שלמים הוא מצד שליחות מן הבעלים מכללות ישראל, שהם הבעלים בשלמי צבור, אבל לא עולות שהוא אינו לבעלים, וזה ברור. וזה שאמר הושע (ו, ו) כי חסד חפצתי ולא זבח, ודעת אלקים מעולות שכולו כליל¹⁰.

¹⁰ תמצית דבריו: כיון שעיקר נתינת התורה היא לזכך החומר בדברים גשמיים, לפיכך הכל מודים שבעצרת צריך לעשות דברים גשמיים, לכנס, כיון שהוא עיקר נתינת התורה.

[מט - המשך]

¹¹ [מט - המשך] ועל פי זה יתבאר מה שאמרו חז"ל (שבת פח, א) "אמר חזקיה: מאי דכתיב (תהילים עו, ט) 'משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה', אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה, אלא: בתחילה - יראה, ולבסוף - שקטה. ולמה יראה - כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב (בראשית א, לא) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א תירה למה לי - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו" ע"כ.

והנה דברי חז"ל כפשוטם קשים מאוד, שהרי נשבע הקדוש ברוך הוא לאחר המבול שלא יחזיר את העולם לתוהו ובוהו, כדכתיב (בראשית ח, כא-כב) – "(כא) וַיֵּרָח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל לְבֹו לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יָצָר לִב הָאָדָם רָע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי: (כב) עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף יוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ". ונראה דכונת חז"ל על תוהו ובוהו רוחני, שאם לא יקבלו את התורה, יהיה העולם תוהו ובוהו מצד המושכלות, ומזה יראה הארץ, וכשקבלו את התורה שקטה.

אבל גם זה צריך ביאור, דמאי נפקא מינא לארץ אם יקבלו את התורה, הרי בלאו הכי הארץ היא העצם הגשמי ביחס לכל צבא השמים הרוחניים והמשכילים, אם כן מה בכך שיקבלו את התורה שתשקוט הארץ. אבל הביאור בזה, יתבאר על פי המבואר לעיל, דבאמת עיקר השראת השכינה

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

הביאו שתי הלחם בעצרת - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן^[1], וכדי שתשרה שכינה ויהיה שפע בעולם, זה דוקא על ידי שלמים שהם גם אכילת כהן, ולא על ידי הקדוש כולו כליל לה' על ידי עולות. [א. ה. ובוזה מובן הטעם, שפעם אחת בשנה שלמים באים בציבור, והם קדשי קדשים, בשבועות לקדש את הלחם, כדי שיתקדש הלחם שמביא פרנסה על ידי שלמים מהטעם המבואר, ולכן הוא של ציבור, והוא קדש קדשים, שעל ידו יתקדש הלחם שהוא מנחה, וכל המנחות קדש קדשים, ולא יהיה המתקדש קדוש יותר מהמקדש].

ובזה יבואר לנו היטב סוד מה שנחלקו שמאי והלל בחגיגה (ב, א) בשיעור קרבן חגיגה שהוא שלמים, ועולת ראייה, שבינת הלל סוברים שיש להביא לקרבן ראייה שהוא עולה, קרבן ששורה לפחות מעה כסף, ולשל חגיגה ששורה לפחות שתי כסף. ושמאי סובר להפך. ולפי המבואר לעיל יתבאר היטב, דהנה כבר נתבאר שהלל היה מעורב בין הבריות ומקרבן לתורה, ועל ידי זה השרה שכינה בישראל, אבל שמאי היה הפך מזה, שהנהגתו היתה נוראה, והיה נפרד מן הגשמיים ומתבודד, ומבואר להלן מהרבה מקומות שכן היתה מידתו של הלל.

ועל פי זה מבואר היטב סוד מחלוקתם בשיעור קרבן עולת ראייה וחגיגה, שהלל היה עובד ה' בדברים הגשמיים, והיה בבחינת שלמים, היה מחשיב יותר את קרבן השלמים, לכן אמר להביא קרבן שלמים גדול מעולה, כי הוא חשוב יותר, אבל שמאי היה להפך, שהיה בבחינת עולה כולו כליל לה', לכן היה מחייב להביא קרבן עולת ראייה גדול יותר משלמי חגיגה.

וחז"ל למדונו על מהות הנהגת שמאי והלל בביצה (טז, א) דתניא, "אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר: זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה - מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים. שנאמר ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי: בית שמאי אומרים: מחד שביך לשבתך, ובית הלל אומרים: ברוך ה' יום יום." ע"כ. וצריך ביאור, וכי שמאי אין כל מעשיו לשם שמים. אלא הכונה בזה, ששמאי היה כולו עולה, והיה אוכל לקדושת שבת כל השבוע, ולכן היה מיום ראשון בוחר בהמה לשבת, וכשמצא יפה הימנה אכל הראשונה כדי שתשאר היפה לשבת, שכונתו היתה שאכילת יום החול תהיה גם לכבוד שבת, כי לא היתה עבודתו בגשמיים, אבל הלל לא עשה כן בכונה, כי גם באכילת חול היה מקדש עצמו לשם, שהיו כל מעשיו הגשמיים לשם ה', והיה מעורב בין הבריות ומקרבן לתורה.

שהיה במן וההבדל בין הצדיקים והרשעים בו, ולכן לא שרתה שכינה על ידי משה רבינו בשעת ימי המילואים, כי משה היה איש קדוש מופרש ומובדל מכולם.

אבל כשבא אהרן הכהן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, שרתה שכינה על ידו, ולכן דקדקו לומר שלבש בגדי כהונה, שעל החושן היה שמות כל שבטי ישראל, וכן כל בגד היה מכפר על חטא אחר, כמבואר בזבחים (פח, ב), ולכן על אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום (אבות א, יב) נאמר (במדבר כ, כט) ויבכו אותו כל ישראל, כי כולם אהבו אותו, כמבואר באבות דרבי נתן (פרק יב), ולכן על ידו שרתה שכינה במשכן ביום השמיני ונראה כבוד ה' אל העם (ויקרא ט, ו). ובוזה מובן מדוע העננים שהיו בזכות אהרן (תענית ט, א), היו מקיפין את כל ישראל ללא הבדל, וכלם נהנו מהעננים בשוה, שלא כמו המן שירד בזכות משה, כי אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום והשרה שכינה על כולם, לכן העננים שבאו בזכותו היו שוים על כל ישראל בטובתם.

ועל פי זה יתבאר לנו עוד דבר נפלא, דהנה איתא בסוכה (נג, א) "תניא, אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן - הכל כאן, ואם אני כאן - מי כאן" ע"כ. והוא פלא גדול, שהרי הלל היה עניו גדול מאוד (שבת ל, ב), ואיך אמר על עצמו דבר זה. ועל פי המבואר לעיל יתיישב היטב, דהנה אמרו באבות (א, יב) הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה^[2], מוכח, שהיה הלל בדרגת אהרן הכהן, שהרי לא היה אומר הלל דבר שאינו מקיימו, אבל שמאי היה במדרגה גבוהה מאוד נוראה, אבל לא היה מעורב בין הבריות, וכיון שעיקר השראת השכינה היא על ידי הצדיק שהוא כהלל, לכן אמר הלל בבית המקדש, אם אני כאן, דהיינו צדיק שמעורב בין הבריות, כולם כאן, כלומר, כולם ראויים לשאוב רוח הקודש משמחת בית השואבה, אבל אם אני לא כאן, מי יכול לשאוב רוח הקודש ממקום זה, שהרי על ידי שמאי לא כל ישראל ראויים לשאוב רוח הקודש, רק הגדולים מאוד, לכן על ידי שמאי לא יכלו העולם וכללות ישראל להתקדש על ידם.

ובזה מובן עוד, מדוע דוקא שני כבשים הבאים שלמים, הם המקדשים את הלחם, כמבואר בתורה (ויקרא כג, כ), וכדאיתא במנחות (מו, ב), ולא העולות הבאות עם הלחם, שהרי עולה שכולה כליל לה', היה ראוי שהיא תקדש את הלחם. אבל באמת, הלחם רומז לשפע פרנסה ומזונות, ולכן מקריב שני לחם [כדאיתא בראש השנה (טז, א) "ומפני מה אמרה תורה

משך חכמה

חג השבועות מפרשת יתרו פסקא מד-מט – וכל העם רואים את הקולות

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לה תשפ"ו טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@ybdaskal.com כל הזכויות שמורות ©

מעלתם גדולה כל כך, עד שלא יוכלו העולם וכללות ישראל להתקדש על ידם, וכמו עולות דלא מקדשי לחם (מנחות מו, ב). וכאשר תשקיף תראה כי הלל היה הנהגתו להקדיש דרכיו להשם יתברך, וכל הנהגתו בגשמיות לשם יתברך בלבד, וזה בחינת שלמים, ושמאי היה בחינת עולה, נפרד מן גשמיות ומתבודד, והנהגתו היה נוראה, ולכן סבר בית הלל ראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף (חגיגה ב, א), שכן ישנן שני אכילות, לכן באה מרובה כבחינתו, ושמאי סבר להיפך (שם), והבן. ועיין ביצה ריש פרק ב (טז, א), ובמדרש רבה ויקרא פרשת בהר (לד, ג) על קרא דגומל נפשו איש חסד (משלי יא, יז), וכן הנהגתו בין אדם לחבירו, כמו שאמרו בבמה מדליקין, ובפרק מציאת האשה שרץ לפני עני בן טובים שלוש פרסאות, ודו"ק בכל זה¹².

תכלית השלימות נשאר רק על ידי מושכלות, והארץ מצד חומריותה, מי יגיע בה למושכלות, ותהיה היא השפילה בתכלית בכלל המציאות העולם הרוחניים משכילים אמיתיים, ולבסוף שקטה, שהיא התכלית, שעל ידי המצוות, מעשיות, יזכו הכל לתכלית השלימות, וגם החומר יתעלה לאין חקר, ותהיה השראת השכינה בארץ, וכבוד ה' יהיה לאור יומם. ובאמת, כי כן להוסיף שלימות וקדושה בישראל, על דרך צדיק יסוד עולם (משלי י, כה), זה אין בכך קדוש ה' נבדל ונפרד מן האדם וחומריותו, רק הצדיק אשר הוא עושה שלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו, מורם ומלמדם, בזה כח להוסיף על כח ההארה מן האלוקית, זה נרמז מה שאמרו בתורת כהנים פרשת שמני (פרשה א, יד), שכל שבעת ימי המילואים היה משה משמש ולא שרתה שכינה על ידו, שמעלתו גבוה מאוד ממעלת בני ישראל, לכן מן שירד בזכות משה (תענית ט, א) לא ידעו בני ישראל מה הוא (שמות טז, טו), כי לא השיגו ערך רוחניותו, ונשתנה הטעם בין צדיקים לרשעים, כמו שאמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל (במדבר כא, ה), ועיין יומא פרק יום הכיפורים (עה, א) באורך, עד שבא אהרן ושרת בבגדי כהונה גדולה, ששם היו כלולים על לבו כל שמות שבטי בני ישראל בחושן ואפוד (שמות כח, כט), ובגדיו היו מכפרים כל אחד כפרה מיוחדת על ישראל (זבחים פח, ב), והוא מפני כי אהב שלום ורדף שלום (אבות א, יב), ועליו נאמר (במדבר כ, כט) ויבכו כל בית ישראל כמו שאמרו זכרונם לברכה, לכן נראה כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט, כג), וכן העננים שירדו בזכותו (שיר השירים רבה ד, יג) היו מקיפים כל ישראל כולן כאחד, וזה שאמר הלל הזקן שהיה במדרגת אהרן כידוע (אבות א, יב), אם אני כאן הכל ראויים להיות כאן במקדש לשאוב רוח הקודש, אבל אם איני כאן מי כאן, מי ראוי להיות כאן במקום קדוש כזה, כי משמאי וחביריו

לשמאי, שהלל היה מעורב בין הבריות, ומקרבן לתורה כאהרן הכהן, ושמאי היה מובדל מהעם כמידת משה רבינו ע"ה, והיתה מדרגתו נוראה. ובזה מבואר הרבה ענינים כמבואר בפנים.

וכן מבואר מידת הלל במדרש ויקרא רבה (בהר, לד, ג) עד כמה היה מקרב ואוהב את הבריות, וכן בשבת (לא, א), וכן בכתובות (סז, ב).

¹² תמצית דבריו: הטעם ששרתה שכינה במשכן ביום השמיני, דוקא על ידי אהרן הכהן ולא על ידי משה בכל שבעת ימי המילואים, כי עיקר השראת השכינה היא על ידי צדיק המעורב בין הבריות, ומשכין שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו, ולא על ידי קדוש פרוש ומובדל מכולם. וזה היה ההבדל בין הלל